

УДК [159.923.2:316.423.6]"20"
DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2022-2-6>

Лосик Ореста Миколаївна
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії
Львівського національного університету імені Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-8245-3780

ОСОБИСТІСНА ТА СУСПІЛЬНА ЕМАНСИПАЦІЯ У ПОСТМОДЕРНІЙ СУЧАСНОСТІ

*Сучасність наших часів за визначенням вважається постмодерною. Однією із її найхарактерніших ознак є всебічна емансипація індивідів, спільнот, цивілізацій. Окрім очевидного і велетенського світоглядного прориву до свободовиявлення, цей процес закономірно породив нові виклики і у інтелектуальних, і у ціннісно-духовних, і в соціально-культурних сферах життєдіяльності. Їх сутнісна природа та смислові навантаження вимагають не лише констатації чи інтерпретації, а й глибшого пояснення, аби прояснити, куди ж спрямовані постмодерні самоокреслення і яким є їх евристичний потенціал для життя особи і цілого людства. Окреслені дилеми і складають **актуальність** пропонованої розвідки.*

***Метою** статті є розглянути характерні ознаки постмодерної емансипації у контексті шляхів подолання особистісних і соціальних криз, що супроводжують сучасність. Поставлено завдання – проаналізувати ідейно-смислову проблематичність постмодерного «стану духу» у двох аспектах: 1) як іманентно притаманну новітнім часам супровідну складову частину світобачення і світорозуміння; 2) як актуально-субстанційну форму сучасності, що не руйнує, а доповнює базові процеси модернізації задля міжособистісного порозуміння й суспільного діалогу.*

*Застосовано **методи**: із загальнонаукових – узагальнення, порівняння та системний; із конкретно філософських – діалектичний та семіотичний підходи.*

*Досягнуті такі **результати**: розглянуто термінологічно-поняттєві та ідейно-світоглядні труднощі, що супроводять добу Постмодерну. Підтверджено тезу про те, що подібну невизначеність майже неможливо усунути, оскільки вона іманентно притаманна духу емансипації новітніх часів. За допомогою вибраних міркувань соціологів, культурологів та філософів простежено проблематичність синкретизму постмодерного «стану духу» як у його внутрішніх, так і зовнішніх проявах, зокрема індивідуальній і суспільній розгубленості. Обґрунтовано, що новітня емансипація не заперечує ідеї поступу, хоч радикально її децентралізує, використовуючи вже не наративні, а дискурсивні бачення. Проаналізовано доцільність тягlosti досвідів модерності, яка під впливом більших і менших криз не припиняється, а, навпаки, навіть зміцнюється. Доведено, що саме феномен свободи і у постмодерні часи залишається основною підставою і метою індивідуального самоздійснення та суспільної солідарності.*

***Ключові слова**: сучасність, емансипація, модерність, Постмодерн, криза, свобода самоідентифікації*

Вступ. Актуальність «сучасного» за замовчуванням передбачає зв'язок із сьогоденням. І так, постмодерність як феномен культурної реальності, зумовлюється ідейно-світоглядною атмосферою повсякдення. Нашій сучасності, вважає Л. Стародубцева (вживаючи термін «modernity» без перекладу), подібно, як і іншим уже минулим, притаманна прикметна риса – культ новизни [14]. Вона стає певного «рисом соціального характеру» (Е. Фромм), втілюючи сукупність найзагальніших прикмет, характерних для особистісної та колективної емансипації. Але при цьому Й. Гайзінга підкреслює, що «сучасність» самоусвідомлення залежить «не стільки від покоління, до якого випало належати тій чи тій особі, скільки від знань про події давні й сьогоденні». Відповідно, особа із сучасним мисленням, яка живе в культурному сьогоденні, прагне дивитись далі «короткозорості біжучого моменту» [4, с. 221]. Тому В. Вельш й пропонує розрізняти те, що «зараз на часі» (функціонально-часовий аспект), і «чим є те, що зараз на часі» (субстанційно-вказівний аспект) [3, с. 87].

Водночас інтелектуальні й духовні процеси сьогодення засвідчують, з одного боку, кризу одновимірного (зосередженого на раціоетризмі) модернізаційного запалу, а з іншого – зусилля й намагання в умовах масового поширення гасел неоднозначності та деконструкції базових основ співжиття вийти на новий ціннісний рівень глобальної солідарності та єдності вільного людства [12].

Мета та завдання. Метою статті є розглянути характерні ознаки постмодерної емансипації у контексті шляхів подолання особистісних і соціальних криз, що супроводжують сучасність. Поставлено **завдання** – проаналізувати ідейно-сміслову проблематичність постмодерного «стану духу» у двох аспектах: 1) як іманентно притаманну новітнім часам супровідну складову частину світогляду; 2) як актуально-субстанційну форму сучасності, що не руйнує, а доповнює базові процеси модернізації задля міжособистісного порозуміння й суспільного діалогу.

Методи дослідження. Із загальнонаукових застосовано такі методи: узагальнення (поглиблено розуміння інтелектуальної та духовної природи емансипаційних перетворень сучасної доби), порівняння (зіставлено спільні тенденції світоглядної невизначеності в особистісній і суспільній життєдіяльності доби Постмодерну) та системний (прослідковано, чому в основі дискурсивної специфіки «стану духу» модерності наших часів лежить феномен свободи); із конкретно філософських підходів: діалектичний (аргументовано, як саме постмодерне трактування емансипації водночас і заперечує, і продовжує настанови до самоздійснення та солідарності) та семіотичний (проаналізовано вибрані термінологічно-поняттєві та ідейно-сміслові означення постмодерної дійсності).

Результати. Світоглядний стан постмодерності розтягнений у часі й великою мірою ще не наблизився до свого завершення в історії філософської та культурознавчої думки. Постмодерність прирівнюється до закономірних епістемологічних змін, що «кристалізують» (А. Гелен) сучасність. Серед них: переоцінка цінностей минулого; нові форми відчуження людини стосовно життєвого довкілля (природи, публічності, громадянськості); занепад метанаративних ієрархічних схем «домінування», «примусу», «істини», «всеохопності», «об'єктивного»; загальна криза розуміння, пов'язана з радикалізацією т. зв. проривів до свободи. Наведені характеристики загалом і кожна зокрема ілюструють сильну внутрішню протирічність новітньої доби. Вона відображена вже у термінологічно-поняттєвій неясності своїх самоокреслень.

Будь-які «ізми», породжені добою Постмодерну, втілюють різноманітні форми постмодерності та творять найновіше «прикладне» тло перебігу актуальної модернізації [8]. Вони встигли посіяли стале «сум'яття в суспільній думці», адже переокреслюють накопичувальне зростання «рекордів» людських досягнень: «сьогоднішнє нове не переважає учорашнє нове, воно не йде далі, швидше, сильніше, у тому ж напрямку» [6, с. 293]. Світогляди «дітей і внуків» сучасників передуючого Модерну потрапили у «ситуацію», якої раніше не було. Вона не нагадує ані давню впорядкованість, ані натхнення «революційних екзальтацій», виражається у нетривалих «ізмах» і уособлює «коливання між ейфорією і депресією» [6, с. 294].

І в наш час вичерпно проаналізувати постсучасне світобачення не просто, однак уявлення про його «невловимий характер» дуже розширюються. Схиляємося при цьому до думки, що поняття «постсучасність» – насамперед й головню соціологічне, ніж філософське. Застосування його у широкій – інтелектуальній чи науково-популярній – міждисциплінарній рефлексії небажане, оскільки побільшує плутанину і так у ледве стримуваній смисловій опанованості сучасного гуманітарного словника. Про «постсучасність» доречно й потрібно згадувати, характеризуючи геополітичні трансформації повоєнного світу, зокрема процеси глобалізації, деколонізації й технологізації життєвого довкілля.

Спробу докладнішого пояснення змістів «постсучасності» знаходимо у В. Декомба. Це поняття, як і просто «сучасність», виступає рівноцінним складником процесу світової модернізації. Різниця між ними полягає лише в тому, що перше кладе беззаперечний натиск на зовнішні, міжкультурні взаємодії, а друге розглядає можливість насамперед локального оновлення «у межах однієї національної традиції, однієї столиці» [6, с. 295]. Стан «постсучасності» – не що інше, як вимога емансипації того, що вважається традиційним, замкнутим, навіть якщо у

його внутрішніх межах здійснюються реформи, революції чи інші зміни. В. Декомб підкреслює, що в історичній ретроспективі домагання світоглядного осучаснення назагал трактувалось як «подекуди болісна» вимушеність. Вона схилила до готовності прийняти новий – чужий і сильніший – «стан духу» й, можливо, навіть згодом переконатися у конечності його модернізації, аби «вижити» задля світоглядної рівноваги.

Описаний аспект поняттєвої невизначеності Постмодерну в сучасній емансипаційній фазі натякає на питому й супровідну їй ідейно-смыслову неясність. Постмодерний світогляд базується на специфічному синкретизмі різноманітних «картин світу». Дослідники також розглядають його у призмі поєднання протиріч й контрастів, тяжіють до створення якомога суперечливішої дослідницької площини, на якій проступатиме «сценарій» актуальних питань та імовірних відповідей про найсучасніші змісти й форми емансипації.

Водночас, попри гаданий ентузіазм прогресу, постмодерний «стан» насичений своєрідним «смутом» (Ж.-Ф. Ліотар). Упродовж свого існування він проявлявся у різних формах, яких об'єднувала бунтівливість проти всього стабільного, звичного, переважного. Їх революційність, утопічність чи реакційність обстоювали свободу вивільнення «стану духу», але, істотна річ, без однозначно орієнтувального скерування, такого, яке б «відкривало позитивно нову перспективу» [18, р. 115]. Схожі міркування висловлював ще у середині ХХ ст. Х. Ортега-і-Гассет: «Наша доба вже не чується остаточною; навпаки, в самих її надрах криється невиразне прочуття, що нема часів остаточних, сталих і назавжди скристалізованих» [10, с. 30]. Воно супроводжується спільною й індивідуальною розгубленістю, адже «рештки традиційного духу звітріли» і розв'язування насущних викликів повинно здійснюватися «в абсолютному теперішньому» без співпраці з минулою традицією [10, с. 314].

Як стверджує О. Монжен: «подрібнення сенсу звільняє порох подій та «сенсацій», які завдячують важливістю вже не своїй викривальній здатності, а інсценуванню та силі шоку [...] зараз усе є зараз» [9, с. 112]. За Р. Дебре, авторська думка підлягла медіальному впливу і замість традиційної нарації, що укорінювала довіру до тяглості виголошеного, з'явився її новий тип – «думка-інтерв'ю, думка-бесіда, думка-одноденка», яка стирає відмінності між означуванням й означеним, а отже, не вимагає ні розшифрування, ні інтерпретації [5, с. 124]. Буття людей, які «поглинають» витворені образи, є промовистим свідченням безрефлексійного сприйняття їх як нештучних, очевидних. Це також прямий наслідок «можливого нездужання іманентності», як вважає Ч. Тейлор та робить нелегку спробу зсередини, як (спів)учасник, оцінити не завжди конструктивні наслідки емансипації. Іноді вони свідчать про небезпечну «хворобу» сучасності, яка полягає щонайменше у трьох, поки що не подоланих світоглядних станах постмодерного людства. Мова про: «1) відчуття крихкості смислу, пошук найвищої значущості; 2) відчуття банальності наших спроб надати урочистості моментам вирішальних змін у нашому житті; 3) цілковита банальність і порожнеча повсякдення» [15, с. 490].

Подібні настрої віддлунують і у міркуваннях інших дослідників сучасності. Судячи із численних прогнозів соціологів, наше сьогодення викликає мало оптимізму: у текстах У. Бека, Е. Гідденса, С. Леша та інших фахівців панують настрої безрадності від наслідків неконтрольованої емансипації, тиску хронічного невстигання, заплутаності самоідентифікацій, заміни прагнення свободи та відкритості потребою безпеки та відмежування, применшення цінності вибору до споживацької необхідності [16]. Можливостям (само)пізнання товаришить щораз більший неспокій, публічна сфера міжлюдських взаємодій вироджується до території співперебування, спільноти перетворюються у внутрішньо порізнені «суспільства ризику», напружена настанова на майбутнє, відриваючи від будь-яких закорінень і минулого, примножує усвідомлення та відчуття невизначеності тощо.

Сітка суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних взаємодій, звичних для сучасних розвинених країн, повсякчас надмірно ототожнюється з глобалізаційними перетвореннями, адже поєднана з ними «технологічним» чинником, розширенням медіа-публічного простору тощо. Інтерпретована таким чином постмодерна свобода стає об'єктом привласнення, інформаційним товаром. За припущенням Ф. Фукуями, недалекий той час, коли сучасна людина як свідок та учас-

ник «кінця історії» втратить свої традиційні (само)ідентифікаційні призначення. Під впливом біотехнологічних втручань у її фізіопсихо-соціальну природу всі наявні форми екзистенціальної самобутності в недалекому майбутньому також завершаться. Вони поступляться місцем генетично-модифікованій істоті, для якої ідейні підґрунтя теперішньої «сучасності» втратять будь-яку цінність. «Можливо, ми стоїмо на порозі постлюдського майбутнього», переступивши який, отримаємо новий, ще незнаний різновид свободи [17, с. 285].

У подібному ракурсі побачив свого часу «кінець сучасності» й французький аналітик Ж. Бодріяр, а саме: як актуальний занепад самої ідеї історичного поступу та утопічність її поширення на Заході, опанованому глобалізацією. Але й така оцінка вже потребує уточнень, адже новітній ідеологічний та економічний єдності почали протистояти дедалі сильніші процеси глокалізації, зокрема національно-державної та релігійної. Усім цим ознакам, що супроводять сучасність, притаманна висока рухливість і жвава «плинність» (З. Бауман). Інтенсивність їх лише наростає, а це дає підстави висловити припущення про поразку будь-якої централізованої спроби стабілізації (через сповільнення та внормування у традиційному розумінні) нашої доби.

І справді, не лише у постмодерністських текстах з'являється нове розуміння поступу як такого емансипованого здійснення сучасності, що тяжіє до непередбачуваності. До прикладу, для Р. Барта відчуження від минулих взірців – запорука його сучасності як особи й автора: «бути сучасною людиною – чи це не означає досконало знати про те, що вже нічого не можна розпочати спочатку?» [1, с. 495]. Водночас не кожна дискурсивна форма колективного показу минулого уникає нав'язування наперед заданого способу взаємозв'язку описуваних подій і віддає це право свідомості читача, наголошуючи на довільності сприйняття та оцінювання. Засаднича проблема – саме у згаданій багатоманітності бачень, об'єднаних у спільному форматі: вони розпорошені, взаємосуперечливі та «наперед визнаються неадекватними». Тому систематизація за допомогою постмодерних настанов «не дає можливості уявити й досягнути свій предмет [...] не організує минуле і в цьому сенсі не є історією» [11, с. 46–51].

Однак своєрідний «стан духу», що виникає в межах постмодерності, не лише надає будь-яким ідеям «емоційної основи» (Е. Фромм), а цільово спрямовує думки і вчинки. То ж постмодерність, уособлюючись у конкретних контекстах і стилях (зокрема, постмодернізмі), бере дієву участь у скріпленні сучасності й базових опор цивілізованого життя (насамперед прав людини, загальнолюдських цінностей). Вона підтримує двосторонній зв'язок із соціальними, правовими, економічними інституціями громадянських суспільств, оскільки, як наголошувалося, сама зумовлена «переломами» в їхніх внутрішніх структурах.

На думку О. Соболя, це явище можна назвати стратегією «емансипації людської суб'єктивності», яка поєднала «прагнення його ініціаторів набути урок з світового історичного досвіду» для «катарсису духовної культури Заходу» [13, с. 49–51]. Авторка розглядає постмодерний стан як непередбачено бунтівний сплеск філософської реакції проти «параноїдального нарцисистського самозвеличування і згубної самовпевненості» доби Модерну [13, с. 41]. Наслідки раціократичного культу «Цілого і Єдиного» науковець пов'язує з негативним спадком минулих прагнень «цивілізувати» (через освоєння та присвоєння) соціальність й культурне буття. Так, вона вважає, що саме від Модерну наша сучасність перейняла глобальні дилеми, пов'язані з екологією, геополітикою та культурною самоідентифікацією, як-от: «отруєння ґрунту, забруднення атмосфери, Світового океану, озонні дірки; потепління планетарного клімату, зростання енергоспоживання, вичерпання енергоджерел, що не поновлюються, нуклеаризм, перенаселення планети, расизм, войовничий націоналізм, СНІД, проблеми збереження стабільності біосфери, антропосфери, сфери культури» [13, с. 35].

Навіть на таких прикладах зберігається послідовність у трактуванні самої суті «сучасності» – чи її раніших, нарративних форм (притаманних Модерну) чи вже новітніших, дискурсивних (характерних для Постмодерну). Таким чином, з'являються підстави аргументовано говорити про тяглість модерності, яка зміцнюється через реформи і кризи. Той же Ф. Фукуяма, обстоюючи неунікність модернізації, нагадує: «Ми не мусимо під фальшивим прапором сво-

боди приймати жодного з цих майбутніх світів [...] не повинні сприймати себе як невідьників невинного технічного поступу, якщо він не служить гуманним цілям» [17, с. 286]. Новітні (вже постмодерні) сучасності пов'язані зі своїми раніше також сучасними (ще модерними) попередницями завдяки емансипованим настановам. Гострота їх згладжується, а несприйняття маліє з урахуванням більшої кількості різних інтерпретацій усїєї сукупності теперішніх і минулих «сучасностей».

Розмірковуючи про спрямування особистісної й соціальної модернізації впродовж останніх століть, М. Бойченко слушно наголошує, що в їх основі лежить «феномен свободи в усіх його проявах» та, у наслідку, «значно вища міра відповідальності і очікування активної участі особистості у всіх суспільних процесах» [2, с. 77]. Постмодерний період емансипації повинен тому не обмежуватися лише (хай подекуди і слушною) критикою «модерної» форми сучасності та перестати ослаблювати її актуальні виклики принциповим знеціненням будь-якої цілісності. Значно кращою евристичною альтернативою постають намагання синтезувати уроки минулого й сьогодення на новому ідейно-смысловому рівні, а саме: підтримуючи модерні тези про права людини та унікальність її базової тотожності, скріпити та розвинути їх дієздатність у контексті якнайширшої мережі соціальних комунікацій та множини нових доповнюючих (само)ідентифікацій.

Висновки. Серед сучасних суспільствознавців регулярно множаться прогнози стосовно поточних криз (економічної, політичної, релігійної, моральної й десятків інших підвидів), в умовах яких наше покоління здійснює своє існування. А позаяк «найбільш актуальне найшвидше старіє», то частина з них канула в Лету так само стрімко, як свого часу себе утверджувала – лавиноподібно, самовпевнено й експансивно, полишивши хіба що терпкий посмак беззмістовності відшумілих баталій і множину питань без відповіді. Залишаються реалії, які щоденно формують нашу дійсність і невтомно ставлять людське мислення та уяву перед черговими, складними й вимогливими викликами.

Так чи інакше конечність кризи пов'язана із ціннісно-нормативним виміром модернізації: не тільки зруйновано її базову тріадичну опору «Істина – Добро – Краса» (С. Кримський), як виявилось, бракує «готових, накопичених у попередньому досвіді, тобто акумульованих у звичаях і традиціях, алгоритмів вирішення нових проблем» [7, с. 182]. Тому пошуки субстанційних змістів сучасності недоцільно обмежувати виключно їх хронологічною актуальністю. Продуктивна соціальна емансипація індивідів та суспільств у постмодерній дійсності можлива завдяки поєднанню уроків минулих практик самоздійснення та поточних новітніх досвідів міжособистісної й суспільної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Барт Р. Від твору до тексту / Р. Барт. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* / за ред. М. Зубрицької. 2-ге вид., доп. Львів: Літопис, 2001. С. 491–496.
2. Бойченко М. І. Модерний концепт особистості і спроби його постмодерної деконструкції / М. І. Бойченко. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному суспільстві: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 26–28 березня 2021 р.* Харків, 2021. С. 77–78.
3. Вельш В. Наш постмодерний модерн : монографія / В. Вельш; пер. з нім. Київ : Альтпрес, 2004, 328 с.
4. Гейзінга Й. *Ното ludens* : монографія / Й. Гейзінга; пер. з англ. Київ : Основи, 1994, 250 с.
5. Дебре Р. Інтелектуальна влада у Франції : монографія / Р. Дебре; пер. з франц. Київ : Дух і Літера, 2008, 308 с.
6. Декомб В. Современная французская философия : монографія / В. Декомб; пер. с фр. М.: Издательство «Весь мир», 2000. 344 с.
7. Єрмоленко А. Ціннісно-смысловий універсум та універсум дискурсу. *Дух і Літера*. 2006. № 15–16. С. 179–184.
8. Лосик О. Модерність як настанова сучасності. *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2021. Вип. 28. С. 32–39.
9. Монжен О. Виклики скептицизму. Зміни інтелектуального пейзажу Франції : монографія / О. Монжен; пер. з франц. Київ : Дух і Літера, 2011. 360 с.

10. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори : монографія / Х. Ортега-і-Гасет; пер. з ісп. Київ : Основи, 1994. 420 с.
11. Перкінс Д. Чи можлива історія літератури? : монографія / Д. Перкінс; пер. з англ. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 152 с.
12. Рижак Л. В. Солідарна відповідальність за майбутнє в умовах глобальної нестабільності світу / Л. В. Рижак. *Збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції «Філософсько-психологічні аспекти духовності сталого розвитку людства», 20 квітня 2022 р.* / відп. за вип. Н. І. Жигайло, Ю. М. Максимець. Львів, 2022. С. 5–7.
13. Соболев О. М. Постмодерн і майбутнє філософії : монографія / О. М. Соболев. Київ : Наукова думка, 1997. 188 с.
14. Стародубцева Л. (Не)Возвращение к Модерну / Л. Стародубцева. *Какой модерн? Философские рефлексии над ситуацией пост-/недо/after-post/пост-пост... модернизма* / под ред. Л. В. Стародубцевой. В 2 т. Харьков: НТМТ, 2010. Т. 1. С. 5–15.
15. Тейлор Ч. Секулярна доба: Книга перша : монографія / Ч. Тейлор; пер. з англ. Київ: Дух і Літера, 2013. 664 с.
16. Beck U., Giddens A., Lash S. Modernizacja refleksyjna. Polityka, tradycja i estetyka w porządku społecznym nowoczesności / U. Beck, A. Giddens, S. Lash; przekł. z ang. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009. 288 s.
17. Fukuyama F. Koniec człowieka. Konsekwencje rewolucji biotechnologicznej / F. Fukuyama; przekł. z ang. Kraków : Wydawnictwo «Znak», 2004. 312 s.
18. Lyotard J.-F. Le Postmoderne expliqué aux enfants. Correspondance 1982–1985 / J.-F. Lyotard. Paris : Éditions Galilée, 1986. 176 p.

References

1. Barthes R. (1996). Vid tvorou do tekstu [From work to text]. In *An Anthology of literary and critical thought in the 20 century* / Ed. by M. Zubrytska (pp. 491–496). 2 eds. L'viv: Litopys [in Ukrainian].
2. Wojchenko M. I. (2021). Modernyj kontsept osobystosti i sprobj joho postmodernoj dekonstruktsii [Modern concept of personality and attempts of its postmodern deconstruction]. In *Problems of personal self-development in modern society: Proceedings of the II International scientific and practical conference, March 26–28, 2021* (pp. 77–78). Kharkiv: Drukarnia «Madryd» [in Ukrainian].
3. Welsch W. (2004). Nash postmodernyj modern [Our postmodern modern]. Kyiv: Altpres [in Ukrainian].
4. Huizinga J. (1994). Homo ludens. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
5. Debray R. (2008). Intelktual'na vlada u Frantsii [Intellectual power in France]. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
6. Descombes V. (2000). Sovremennaia frantsuzskaia filosofyia [Modern french philosophy]. Moskva: Ves' mir [in Russian].
7. Yermolenko A. (2006). Tsinnisno-smyslovyj universum ta universum dyskursu [Value-semantic universum and discourse universum]. *Dukh i Litera*, 15–16, 179–184 [in Ukrainian].
8. Losyk O. (2021). Modernist' iak nastanova suchasnosti [Modernity as the prescription for contemporaneity]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filosofsk'i nauky*, 28, 32–39 [in Ukrainian].
9. Mongin O. (2011). Vykylyky skeptytysyzmu. Zminy intelektual'noho pejzazhu Frantsii [Challenges of scepticism. Changes in the intellectual landscape of France]. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
10. Ortega y Gasset J. (1994). Selected works. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
11. Perkins J. (2005). Chy mozhlyva istoriia literatury? [Is Literary History Possible?]. Kyiv: Vydavnychyj dim «Kyievo-Mohylians'ka akademiia» [in Ukrainian].
12. Ryzhak L. V. (2022). Solidarna vidpovidal'nist' za majbutnie v umovakh hlobal'noi nestabil'nosti svitu [Shared responsibility for the future in the context of global instability]. In *Collection of abstracts of the VII International scientific-practical conference «Philosophical and psychological aspects of the spirituality of sustainable development of mankind», April 20, 2022* / Eds. by N. I. Zhyhajlo, Yu. M. Maksymets' (pp. 5–7). L'viv: LNU im. Ivana Franka [in Ukrainian].
13. Sobol O. M. (1997). Postmodern i majbutnie filosofii [Postmodern and future of philosophy]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
14. Starodubtseva L. (2010). (Ne)Vozvraschenye k Modernu [(Non)Return to Modern]. In *What kind of modern? Philosophical reflections on the situation of post-/under/after-post/post-post... modernism* / Ed. By L. V. Starodubtseva (vol. 1, pp. 5–15.). In 2 vol. Kharkiv: NTMT [in Russian].

15. Taylor Ch. (2013). *A Secular Age*. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
16. Beck U., Giddens A., Lash S. (2009). *Modernizacja refleksyjna. Polityka, tradycja i estetyka w porządku społecznym nowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN [in Polish].
17. Fukuyama F. (2004). *Koniec człowieka. Konsekwencje rewolucji biotechnologicznej*. Kraków: Wydawnictwo «Znak» [in Polish].
18. Lyotard J.-F. (1986). *Le Postmoderne expliqué aux enfants. Correspondance 1982–1985*. Paris: Éditions Galilée [in Polish].

Losyk Oresta Mykolaivna

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
Ivan Franko National University of Lviv
1 Universytetska str., Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-8245-3780

PERSONAL AND SOCIAL EMANCIPATION IN THE POSTMODERN CONTEMPORANEITY

The contemporaneity of our time is by definition considered postmodern. One of its most characteristic features is the comprehensive emancipation of individuals, communities and civilizations. In addition to the obvious and gigantic worldview breakthrough to freedom of expression, this process has naturally created new challenges in the intellectual, value-spiritual, and socio-cultural spheres of life. Their intrinsic nature and semantic charge require not only assertion or interpretation, but also deeper explanation in order to clarify where the postmodern self-definitions are aimed at and what is their heuristic potential for the life of the individual and humanity. The dilemmas outlined constitute the topicality of the proposed research.

The aim of the article is to consider the characteristic features of postmodern emancipation in the context of ways to overcome personal and social crises that accompany contemporaneity. The objectives set are the following: to analyze the conceptual and semantic problems of the postmodern 'state of mind' in two aspects: 1) as an immanent accompanying component of worldview and world perception inherent in modern times; 2) as an actual-substantial form of contemporaneity, which does not destroy, but complements the basic processes of modernization for interpersonal understanding and social dialogue.

The general scientific methods that have been applied in the research are the following: method of generalization, comparative and systemic method. The specific philosophical methods used herein include dialectical and semiotic approaches.

The following results were achieved: terminological-conceptual and ideological-worldview difficulties accompanying the Postmodern era were considered herein. The thesis that such uncertainty is almost impossible to eliminate, as it is inherent in the spirit of emancipation of modern times has been confirmed herein. With the help of the selected ideas expressed by the sociologists, culturologists and philosophers, the problematic nature of the syncretism of the postmodern «state of mind» in its internal and external manifestations, including individual and social confusion, has been traced. It is substantiated that the latest emancipation does not deny the idea of progress, although it radically decentralizes it, using discursive visions instead of narrative ones. The expediency of the longevity of the experience of modernity, which under the influence of larger and smaller crises does not stop, but, on the contrary, even strengthens, is analyzed. It is proved that the phenomenon of freedom in postmodern times remains the main basis and goal of individual self-realization and social solidarity.

Key words: *contemporaneity, emancipation, modernity, Postmodern, crisis, freedom of self-identification.*